C/2025/5150

28.10.2025 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет

Разглеждане на взаимозависимостта между мира и изменението на климата: необходимост от обновена световна дипломация

(становище по собствена инициатива)

(C/2025/5150)

Докладчик: **Dimitris DIMITRIADIS**

Съдокладчик: **Peter SCHMIDT**

Съветник	Ioannis PAPADIMOS (съветник на докладчика, I група) Jeffrey SACHS (съветник на съдокладчика, II група)
Решение на Пленарната асамблея	23.1.2025 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
Компетентна секция	„Външни отношения“
Приемане от секцията	12.6.2025 г.
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	71/1/1
Приемане на пленарна сесия	17.7.2025 г.
Пленарна сесия №	598
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	131/17/7

1. Заключения и препоръки

1.1. Европейският съюз (ЕС) трябва да възприеме всеобхватен и интегриран подход, за да се справи с нарастващите взаимовръзки между изменението на климата, рисковете за здравето и сигурността и глобалното управление. Тъй като международното сътрудничество е изправено пред все по-големи предизвикателства от страна на авторитаризма, протекционизма и национализма, ЕС следва да се позиционира като надежден и устойчив лидер в световната дипломация по въпросите на климата. Наложително е да се сложи край на изолираното разглеждане на политиките в областта на климата и политиките за сигурността. Вместо това те трябва да се възприемат като взаимно подсилващи се елементи на едно устойчиво и мирно световно бъдеще: в края на краищата основната мисия на европейския проект е да насърчава и опазва мира, основните права и демокрацията.

1.2. Във външната политика ЕС следва да отстоява дипломация по въпросите на климата, при която екологичните цели са обвързани с предотвратяването на конфликти и укрепването на мира. Този подход трябва да се основава на обновени глобални съюзи, приобщаващи партньорства и интегрирани политически рамки. Развиващият се външен ангажимент на ЕС следва да отразява взаимозависимия характер на глобалните предизвикателства, като се признае, че влошаването на състоянието на околната среда и нестабилността са дълбоко свързани. Като включи съображенията за сигурността по отношение на климата в своите дипломатически стратегии и стратегии за развитие, ЕС може да спомогне за справяне с първопричините за конфликтите и същевременно да засили глобалните ангажименти в областта на климата.

1.3. Освен това ЕС следва да се позиционира като разпространител на ценности, насърчавайки действия в областта на климата, които са в съответствие с целите за устойчиво развитие (ЦУР). Това включва инвестиции в добро управление, продоволствена, водна и енергийна сигурност, безопасни градове и устойчив поминък. Хуманитарните усилия и усилията за адаптиране следва да бъдат приобщаващи и основани на участието, в тях следва да бъдат ангажирани местните организации, ръководените от млади хора инициативи и инициативите, насочени към жените, както и участниците от гражданското общество.

1.4. Също толкова важна продължава да бъде и една ясна и амбициозна вътрешна програма. ЕС трябва да ускори изпълнението на Европейския зелен пакт чрез национални и общи за Съюза планове за действие. Тези планове следва да са насочени към декарбонизация, опазване на биологичното разнообразие, практики на кръговата икономика и устойчиво земеползване. Настоящите икономически предизвикателства не трябва да забавят този преход; вместо това инвестициите в областта на климата следва да се използват като лост за икономическо възстановяване, технологично лидерство и конкурентоспособност в световен мащаб в сферата на екологичните и цифровите иновации.

1.5. Едновременно с това ЕС следва да засили своята дипломация за Зеления пакт/ЦУР, като използва експертния си опит в областта на устойчивостта в подкрепа на развиващите се региони. Това включва укрепване на партньорствата чрез структурирано сътрудничество с Глобалния юг. Чрез насърчаване на общи рамки в областта на климата и улесняване на трансфера на технологии Европа може да подкрепи осъществяването на справедлив преход в Глобалния юг, като същевременно засили влиянието си в световен мащаб.

1.6. В рамките на многостранните форуми ЕС трябва да продължи да заема водеща позиция сред защитниците на климата на световната сцена. Той следва да има ръководна роля в призивите за амбициозни действия в рамките на Общото събрание и Съвета за сигурност на ООН, както и на ключови конвенции в областта на околната среда като РКООНИК, Конвенцията за биологичното разнообразие и Конвенцията на ООН за борба с опустиняването. Силното многостранно присъствие е особено важно в контекста на отслабващия ангажимент на САЩ.

1.7. И накрая, обновената дипломатическа стратегия на ЕС трябва да се основава на три ръководни принципа. Първо, съображенията, свързани с климата, следва да бъдат напълно интегрирани в стратегиите за предотвратяване на конфликти. Това означава включване на анализ на риска за околната среда в усилията за опазване на мира и проактивно справяне с напрежението, свързано с ресурсите. Второ, ЕС трябва да даде приоритет на регионалното и многостранното сътрудничество, което спомага както за устойчивостта спрямо изменението на климата, така и за разрешаването на конфликти, като се подкрепят местните и регионалните усилия за адаптиране. Трето, устойчивото развитие следва да се насърчава като механизъм за поддържане на мира, с целенасочени инвестиции в енергия от възобновяеми източници, повторно залесяване и интелигентно по отношение на климата селско стопанство, което спомага за намаляване на уязвимостта и предотвратяване на конфликти.

1.8. С оглед на постигането на обновена и засилена дипломация ЕИСК настоятелно призовава ЕС да преодолее вътрешната разпокъсаност и да предприеме смели стъпки към стратегическа автономност. Необходимо е обаче тази стратегическа автономност да бъде превърната в оперативни способности, конкретни политики и координирани действия на държавите членки. Без осезаем напредък в областта на отбраната, енергийната независимост и икономическата устойчивост има опасност ЕС да се върне назад в свят, който се определя във все по-голяма степен от борби за власт и едностранно вземане на решения.

1.9. Само чрез такъв интегриран, проактивен и основан на ценности подход ЕС може да продължи да се ползва с доверие и да запази водещата си роля в свят, изправен пред двойната заплаха от климатични смущения и геополитическа нестабилност. С оглед на тази цел ЕС би могъл да използва своята търговска политика като механизъм/инструмент за насърчаване на устойчивото развитие, справяне с изменението на климата и насочване към мирен икономически растеж, тъй като търговската политика е от изключителната компетентност на ЕС и позволява на Европа да изразява единна позиция и по този начин да „изнася“ европейските ценности в областта на правата на човека и социалните права, опазването на околната среда и политиката в областта на климата.

2. **Въведение**

2.1. ЕИСК признава, че неразривната връзка между изменението на климата и глобалната стабилност е станала неоспорима. Покачващите се температури, екстремните метеорологични явления и недостигът на ресурси са не само екологични проблеми, но и важни катализатори за конфликти. Ако искаме да опазим мира, трябва да признаем, че действията в областта на климата са крайъгълен камък на политиката за сигурност. Тази обезпокоителна реалност изисква обновен ангажимент за световна дипломация и то такъв, при който устойчивостта спрямо изменението на климата е интегрирана в усилията за изграждане на мира.

2.2. С оглед на своите предходни становища, по-специално REX/569 ([1]) и REX/578 ([2]), ЕИСК би искал да проследи и доразвие техните заключения и препоръки, в които, от една страна, се подчертава колко е важно да бъдат разбрани сложните зависимости на причинно-следствената връзка между климата и сигурността, тъй като изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са глобални предизвикателства, чиято динамика, в съчетание с уязвимостта на селското стопанство, водите ([3]) и инфраструктурата, засяга хората в много държави, и от друга страна, се изтъква необходимостта от спешни устойчиви отговори на тези предизвикателства, като се подчертава, че основната мисия на европейския проект е да насърчава и поддържа мира, което е неразривно свързано със запазването и насърчаването на основните права и на демокрацията. ЕИСК вече обърна внимание и на щетите за околната среда, причинени от войната, включително влошаването на състоянието на екосистемите, замърсяването на въздуха и водите, както и замърсяването на обработваеми и пасищни площи ([4]).

2.3. Изменението на климата наближава или преминава няколко глобални повратни точки, включително: 1) покачване на морското равнище с няколко метра; 2) умиране на основни биоми (например превръщането на амазонските дъждовни гори в затревени площи); 3) спиране на кръговрата на океаните, което ускорява затоплянето на Антарктическия океан (ускорява унищожаването на ледената покривка в западната част на Антарктида) и охлаждането на северната част на Атлантическия океан; 4) топене на полярните вечни ледове и мащабни горски пожари в полярните области.

2.4. Изменението на климата ще увеличи честотата, разпространението и интензивността на ожесточените конфликти и може да дестабилизира климата, както следва: 1) да дестабилизира политиката и да предизвика социални конфликти (градски райони срещу селски райони, уседнал начин на живот срещу номадски начин на живот и др.) в рамките на обществата; 2) да изостри световната продоволствена криза, като доведе до намаляване на реколтите, фрагментиране на световната търговия с храни и повишаване на цените на храните; 3) да задълбочи международните конфликти за енергийни и минерални ресурси; 4) да засили трансграничните спорове във връзка със сладководните ресурси; 5) да доведе до разселване на населението; 6) да увеличи крайната бедност, например както в засегнатите от конфликти Сахел, Източно Конго, Етиопия и Судан; и 7) да отвори Арктическия регион за корабоплаване, минно дело и друго икономическо развитие, като по този начин се увеличат стратегическата конкуренция и евентуалните конфликтите между различните участници. Ето защо е важно да се подчертае необходимостта от сближаване между държавите членки и съседите и партньорите на ЕС, по-специално за да се гарантира приемственост между районите извън европейската територия и тези в ЕС/?Европа.

2.5. Освен това съществуват пет основни начина, по които ожесточените конфликти възпрепятстват борбата с изменението на климата, а именно: 1) ожесточените конфликти и военните операции като цяло са пряко отговорни за огромни вреди за околната среда; 2) ожесточените конфликти възпрепятстват държавното планиране и инвестиции в трите изключително важни измерения на действията в областта на климата: смекчаване на последиците (въвеждане на енергийна система с нулеви въглеродни емисии), адаптиране (целеви инвестиции за компенсиране на вредите от изменението на климата, като например защита от наводнения и суши) и устойчивост (всеобхватни инвестиции в системи за предупреждение и капацитет на човешките системи да се възстановят от свързани с климата загуби и вреди); 3) ожесточените конфликти източват държавни приходи, които са необходими за извършване на инвестиции в областта на климата от критично значение; 4) ожесточените конфликти възпрепятстват междудържавното сътрудничество за преодоляване на проблема с недобросъвестния участник в действията в областта на околната среда. Тъй като при ожесточените конфликти едни народи са изправени срещу други, възможностите за постигане на взаимноизгодно сътрудничество са възпрепятствани или прекратени; 5) ожесточените конфликти блокират междудържавното доверие, което е необходимо, за да бъдат предприети регионални действия в областта на климата, като трансгранично сътрудничество в областта на енергетиката (напр. обединяване на резервоарите за енергия от възобновяеми източници в отделните държави в един енергиен резервоар или съвместно управление на застрашен биом, като например дъждовна гора или восборен басейн, които са разположени в две или повече съседни държави).

2.6. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) признава неотложната необходимост да се обърне внимание на взаимозависимостта между изменението на климата и мира. Изменението на климата все повече се превръща в основна причина за глобалната несигурност, като изостря съществуващите уязвимости, допринася за принудителното разселване и засилва конкуренцията за оскъдните ресурси. Тъй като свързаните с климата рискове се увеличават, ЕС трябва да засили дипломатическите и институционалните си ответни действия, за да се справи с въздействието на климата върху мира и стабилността, особено при новия геополитически ред. Работата на ЕИСК в областта на кръговата дипломация може да допълни целите на настоящото становище. Европейската агенция по отбрана например във вътрешен план вече полага усилия да използва принципите на кръговата икономика при възлагането от нея на обществени поръчки (чрез финансирания по линията на LIFE Инкубационен форум за кръговата икономика в европейската отбрана (IFCeeD), което създава взаимосвързани възможности в тази област.

([1]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Дипломация на ЕС по въпросите на климата“ (становище по собствена инициатива) (ОВ C, C/2024/1575, 5.3.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1575/oj).

([2]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно съвместно съобщение до Европейския парламент и Съвета „Нова перспектива относно причинно-следствената връзка между климата и сигурността: Справяне с въздействието на изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда върху мира, сигурността и отбраната“ (JOIN (2023) 0019 final) (ОВ C, C/2024/2106, 26.3.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2106/oj).

([3]) Във връзка с водите вж. призива на ЕИСК за Син пакт на ЕС и свързаните становища: Син пакт на ЕС, ЕИСК.

([4]) Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Право на здравословна околна среда в Европейския съюз, особено в контекста на войната в Украйна“ (становище по собствена инициатива) (ОВ C 228, 29.6.2023 г., стр. 10).

3. **Контекст**

3.1. Изменението на климата е основно и неотложно предизвикателство пред сигурността, което преконфигурира глобалната стабилност. Каскадните ефекти от изменението на климата засилват съществуващите уязвимости и създават нови рискове за сигурността, особено в нестабилните региони и градски центрове.

3.2. Справянето с предизвикателствата по отношение на климата и поддържането на основания на правила международен ред са взаимносвързани приоритети: нито един от тях не може да постигне успех без другия, а и двата са от основно значение за опазването на сигурността на хората и националната сигурност.

3.3. Целта за справяне с изменението на климата е заложена в член 191, параграф 1 от ДФЕС като концепция, която трябва да бъде насърчавана във външната дейност на Съюза. В Глобалната стратегия на ЕС от 2016 г. се посочва, че „изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда изострят потенциалните конфликти поради въздействието им върху опустиняването, влошаването на качеството на земите и недостига на вода и храна“. В стратегията климатът се разглежда като фактор, който „умножава заплахите, тъй като обостря недостига на вода и храна, пандемиите и разселванията“ ([5]).

3.4. Освен това Европейският зелен пакт ([6]) следва да остане ключов компонент на политическата рамка на ЕС, насочена към превръщането на Съюза в модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика. В Зеления пакт не само се поема ангажимент Европа да се превърне в първия „въглеродно неутрален континент до 2050 г.“, но също така има стремеж да се обединят целите в областта на климата със стратегиите за растеж на просперитета и сигурността. Този всеобхватен план показва ангажимента на ЕС за борба с изменението на климата чрез разработване на цялостна и многостранна стратегия, като се вземат предвид геополитическите, икономическите и екологичните фактори.

3.5. ЕС следва също така да използва Global Gateway, като свърже дипломацията в областта на климата и геоикономическата дипломация чрез засилване на международното сътрудничество и същевременно да интегрира ЦУР в своите водещи проекти и инициативи. Неговите водещи проекти следва да бъдат насочени към комбинацията от мир, конфликти и демокрация.

3.6. Като част от по-широката причинно-следствена връзка между климата и сигурността, изпълнението на пътната карта относно изменението на климата и отбраната допринася за по-общата програма на ЕС, и по-специално заключенията на Съвета относно дипломацията по въпросите на климата от януари 2020 г. ([7])

3.7. През март 2022 г. Съветът на ЕС прие Стратегическия компас ([8]), който впоследствие беше одобрен от лидерите на ЕС. Компасът има за цел да създаде споделена стратегическа визия относно предизвикателствата пред сигурността, включително климата, и да превърне тази визия в насоки за действие и резултати.

3.8. При все това и въпреки цялата реторика, че „политиката в областта на климата вече е политика за сигурност“, ЕС се е отдалечил още повече от това да има пълен спектър на екологична сигурност. По-широкият свързан с климата геополитически компонент на политиката на ЕС е странно неактивен на фона на такава сериозна промяна. Липсва значителен напредък, а в някои отношения климатичната геополитика е изместена от други геополитически сметки и връщане към по-традиционната сигурност. Тази ситуация се обяснява както с геоикономически, така и с политически интереси.

4. **Бележки**

Неотложна потребност от лидерство на ЕС

4.1. ЕИСК разбира, че нарастващият авторитаризъм, протекционизъм и национализъм могат да подкопаят международното сътрудничество, с което се цели преодоляване на породените от изменението на климата рискове пред сигурността. Живеем в епоха, в която връзката между политиката в областта на климата и политиката за сигурност става все по-важна, но връзката между съгласуваните действия и глобалното разбирателство започва да се разкъсва и не трябва да се приема за даденост.

([5]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en.
([6]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_bg.
([7]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-climate-change-and-defence-roadmap_en.
([8]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.

4.2. ЕИСК счита, че независимо дали става въпрос за отбрана, търговия, климат или дипломация, Европа е изправена пред монументално предизвикателство: как да се позиционира като устойчив, автономен участник на световната сцена. Сега, когато програмата за климата отстъпва на заден план в дневния ред на САЩ, Европа трябва проактивно да се подготви за свят, в който не може да приема за даденост наличието на съгласувана позиция със САЩ.

4.3. ЕИСК е твърдо убеден, че с оглед на оттеглянето на САЩ от международните договорености и задължения в областта на климата ЕС трябва не само да получи средства, с които да запълни празнината, но и да заздрави съюзите, които предпазват политиките в областта на климата от геополитически сътресения. Сега е моментът за обновена световна дипломация. Светът не може да си позволи да разглежда поотделно изменението на климата и конфликтите. Устойчивото и мирно бъдеще зависи от способността ни да установим връзка между тези области и да прилагаме интегрирани решения, с които се насърчава както екологичната, така и геополитическата стабилност.

4.4. ЕС играе ключова роля за осъществяването на тази трансформация, като гарантира, че действията в областта на климата вече няма да се разглеждат отделно от изграждането на мира, а като съществен компонент от него. Развиващата се външна политика на ЕС трябва да отразява взаимосвързания характер на глобалните предизвикателства, по-специално връзките между влошаването на състоянието на околната среда и конфликтите. Неотложността на това предизвикателство не може да бъде подценявана. Тъй като свързаните с климата заплахи за сигурността се засилват, дипломацията трябва да се промени, за да отразява тази нова реалност.

4.5. ЕИСК предлага ЕС да отстоява позицията си на доверен партньор в борбата с изменението на климата, като подчертава необходимостта той да поеме водеща роля и да служи като разпространител на ценности: това би могло да включва инвестиции в по-широки ЦУР (добро управление, поминък, продоволствена сигурност, безопасни градове), а хуманитарните усилия, които са чувствителни по отношение на климата и сигурността, трябва да включват местни организации, ръководени от млади хора организации и гражданското общество. Приобщаващият, разнообразен и основан на доказателства процес на вземане на решения относно смекчаването на последиците от изменението на климата и адаптирането към него е от съществено значение, също както намаляването на риска от бедствия и реагирането при тях и енергийната и икономическата сигурност.

4.6. Според ЕИСК ЕС трябва да се насочи към преодоляване на вътрешната разпокъсаност и предприемане на смели стъпки към стратегическа автономност. Тази стратегическа автономност обаче трябва да се превърне в оперативни способности, конкретни политики и координирани действия между държавите членки. Без осезаем напредък в областта на отбраната, енергийната независимост и икономическата устойчивост има опасност ЕС да отстъпи назад в свят, който все повече се определя от борби за власт и едностранни решения.

4.7. По-специално преходът към зелена енергия е от съществено значение за геополитическата стабилност, самодостатъчността и изграждането на мира. Докато народите трябва да насърчават по-висока степен на икономическо сътрудничество сред регионите, с акцент върху трансформирането на световната енергийна система, Европа трябва едновременно с това да инвестира във вътрешен капацитет за енергия от възобновяеми източници, за да засили енергийната децентрализация и самодостатъчност. Чрез този двоен подход се намаляват световните емисии, като същевременно се изгражда взаимно доверие, намалява се зависимостта от изкопаеми горива и се понижава рискът от конфликти.

4.8. ЕС следва да разработи стратегия с три основни направления за действията в областта на климата. Първо, в нея следва да се определят национални и общоевропейски планове за постигане на целите на Европейския зелен пакт за декарбонизация, опазване на биологичното разнообразие, защита на земеползването, кръгова икономика и други мерки. Настоящата икономическа стагнация в Европа не е причина за забавяне, а по-скоро за засилване на действията. Чрез инвестициите в действия в областта на климата не само ще бъдат решени проблемите по отношение на околната среда, но те ще действат и като икономически стимул и като път към световната конкурентоспособност на Европа в сферата на екологосъобразните и цифровите технологии.

4.9. ЕС следва да играе водеща роля в дипломацията относно Зеления пакт/ЦУР (Lafortune et al., 2024 г. ([9])) с други големи държави и региони, при което Европа ще използва напредъка си по Европейския зелен пакт, за да помогне на други региони в развиващия се свят да възприемат подобни подходи. Това следва да включва инициативите ЕС—Китай, ЕС—АС, ЕС—Индия, ЕС—АСЕАН и ЕС—CELAC (Латинска Америка), а също и други партньори от Глобалния юг.

4.10. ЕС следва да инвестира в многостранно сътрудничество и да продължи да играе водеща роля в световен мащаб в призива за действия в областта на климата, особено като се има предвид отказът на Съединените щати от всякаква разумна отговорност по този въпрос. Европа следва да бъде лидер в призива за ускорени действия в рамките на Общото събрание на ООН и Съвета за сигурност на ООН, както и на заседанията на Конференцията на страните по РКООНИК, Конвенцията за биологичното разнообразие и Конвенцията на ООН за борба с опустиняването.

([9]) Lafortune, Guillaume, Grayson Fuller, Adolf Kloke-Lesch, Phoebe Koundouri et Angelo Riccaboni (2024) „European Elections, Europe's Future and the Sustainable Development Goals/Europe Sustainable Development Report 2023/24“ („Европейските избори, бъдещето на Европа и целите за устойчиво развитие / Доклад относно устойчивото развитие на Европа за 2023-2024 г.“) Доклад SDSN Европа, https://www.tara.tcd.ie/handle/2262/104407.

4.11. Що се отнася до процеса по РКООНИК, завършването на Правилника за прилагането на Парижкото споразумение може да се отдаде на ефективността на световната дипломация в областта на климата. С навлизането ни на етапа след приключване на преговорите, когато нови форми на плурализъм, съюзи и двустранни партньорства може да предефинират многостранното сътрудничество, **ролята на гражданското общество ще става все по-важна**. Участниците от гражданското общество ще бъдат от съществено значение за насочването и превръщането в действия на споразуменията в областта на климата чрез постоянна дипломатическа ангажираност на място.

4.12. Обновената дипломатическа стратегия трябва да се основава на три ключови принципа:

4.12.1. Интегриране на съображенията, свързани с климата, в предотвратяването на конфликти: сигурността по отношение на климата трябва да се превърне в основен стълб на усилията за изграждане на мира. Международните организации и правителствата, както и ЕС следва да включат оценките на риска за околната среда в дипломатическите си стратегии, като се гарантира проактивно справяне с напрежението, основано на ресурсите.

4.12.2. Укрепване на многостранното сътрудничество: Европейският съюз, ООН и другите глобални участници трябва да изградят по-силни съюзи, които да дават приоритет както на устойчивостта спрямо изменението на климата, така и на разрешаването на конфликти. Регионалните партньорства и сътрудничеството на местно равнище могат да укрепят стратегиите за адаптиране към изменението на климата, които намаляват нестабилността.

4.12.3. Инвестиране в екологосъобразното развитие като механизъм за поддържане на мира: устойчивите икономически политики, с които се насърчават енергията от възобновяеми източници, повторното залесяване и интелигентното по отношение на климата селско стопанство, могат да служат като стабилизиращ фактор в нестабилните региони. Като предоставяме на общностите устойчив поминък, можем да намалим вероятността от конфликти, свързани с ресурси.

Брюксел, 17 юли 2025 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Oliver RÖPKE